

UGENT MOEIT ZICH IN
HET KLIMAATDEBAT

Zeespiegelstijging, insectageddon: het is alle hens aan dek voor de planeet, daar zijn zowat alle wetenschappers het over eens. Met de Europese, federale en Vlaamse verkiezingen in zicht willen burgers maar ook bedrijven, universiteiten en verenigingen meer klimaatambitie van onze overheden. Maar waar liggen de oplossingen? De komende maanden leggen we 11 wetenschappers uit onze 11 faculteiten die vraag voor. Welke ideeën en concrete oplossingen reiken ze de politiek aan?

- Deel 1: Politieke en Sociale Wetenschappen

“Het antwoord op climate change moet climate justice zijn”

Prof. Dr. Thomas Block is als politicoloog en socioloog verbonden aan het in 1995 opgerichte interdisciplinaire Centrum voor Duurzame Ontwikkeling (CDO). Hij is ook hoofddocent 'Duurzaamheid & governance' binnen de vakgroep Politieke Wetenschappen. Politieke Wetenschappen en duurzaamheid? "Tja, we zijn een vreemde eend in de bijt van onze vakgroep. We bestuderen geen partijpolitiek of het beleid van een bestuurslaag", beaamt de professor. "Maar we zijn absoluut bezig met het politieke karakter van duurzaamheidsvraagstukken. Er bestaan immers veel interpretaties van wat nu juist klimaatverandering of duurzaamheid is. Hoe definieer je die uitdagingen en problemen? Wat zijn de oplossingen? Transitie is héél hard nodig, maar de weg erheen ligt vaak nog open. Daarom confronteren we onze studenten met de wickedness van duurzaamheidskwesties: wetenschappers zijn het vaak niet eens over de feiten. Net zoals er een maatschappelijk debat aan de gang is over het systeem dat we willen of het toekomstbeeld dat we voor ogen hebben. Studenten leren verschillende aspecten van duurzaamheid kennen, zonder dat wij waarheden poneren. Vakken als Politieke vraagstukken van duurzaamheid, Duurzaamheidsdenken of ons nieuwe vak, Duurzame steden waarin we enkel met 'Gentse' duurzaamheidsvraagstukken aan de slag gaan, triggeren nieuwe

ideeën, maar bieden geen objectief juiste oplossingspaden aan. Wel nemen we standpunten in. Het is niet de bedoeling om te vervallen in relativisme. De urgentie dwingt om tot onderbouwde wetenschappelijke standpunten en oplossingsstrategieën te komen. Samen met onze onderzoekers en studenten balanceren we tussen het erkennen van de 'wickedness' en het erkennen van de urgentie."

Duurzaamheidskwesties moeten daarbij geframed worden als politieke vraagstukken, zegt u.

"Hoe duurzaamheidskwesties geframed worden, is politiek", zegt Thomas Block. "De verschillende interpretaties genereren politieke vraagstukken. Je kan die benaderen vanuit de actoren: moeten vooral de wetenschappelijke experts en de technocraten met oplossingen komen? Of moeten die in eerste instantie komen van de markt, de overheid of uit innovatieve bottom-up initiatieven? Die verschillende actoren hanteren niet zelden verschillende inhoudelijke strategieën. Het geloof in eco-efficiëntie bijvoorbeeld – het streven om hetzelfde product tegelijk goedkoper en milieuvriendelijker te maken. Of moeten we vooral inzetten op efficiëntie – maatschappelijke versobering en dus het gangbare groeidenken tussen haakjes plaatsen? Je kan productie en consumptie ook onttrekken aan de conventionele markt, of gezinsplanning op de agenda zetten, zoals wijlen professor Vermeersch

dat deed. Het analytisch onderscheid dat ik maak loopt in de praktijk uiteraard door elkaar, maar dat 'politieke' moet je zeker omarmen. Het ultracomplexe klimaatvraagstuk vereist dat we daar rustig de tijd voor nemen. De dominante framing is nu het enorme geloof in technologische vooruitgang en economische groei. Luister maar naar Bart De Wever die zich ontpopte tot ecorealist, maar ook de EU en de VN zitten eigenlijk op die lijn. Zij blijven deels het bestaande discours aanhangen, niet in het minst omwille van de bestaande infrastructuur, machtsverhoudingen en consumptiepatronen. Dat werkt als een lock-in. We geloven met zijn allen graag in de belofte dat we gerust kunnen blijven voortdoen, ook al gaan er alarmbellen af."

Maar is het dan niet hoog tijd voor iets anders dan 'nadenken'?

"Omdat we met zo'n urgente kwestie zitten, moeten we net gas terugnemen met al onze loutere technologische oplossingen. Dat kan zeer paradoxaal klinken, maar als we durven vertragen in onze zoektocht naar oplossingen rijden we ons misschien niet op volle snelheid compleet vast. We moeten weg van ons dominante denken van 'gewoon voortdoen, technologische innovatie lost het probleem op'. Il faut reculer pour mieux sauter. Bruno Latour, Frans wetenschaps- en techniek-socioloog, biedt daar in zijn boek Politieke oriëntatie in het nieuwe klimaatregime interessante

“De oplossing voor de urgente klimaatproblematiek? Gas terugnemen en alles herdenken.”

“Zelfs die door de VN ‘verwachte’ twee graden klimaatopwarming is framing.”

inzichten over. We zitten in een nieuw klimaatregime, nu incasseert de aarde niet alleen, maar is ze ook aan het terugslaan. Ze komt mee op het podium staan tussen de andere actoren. Daarom pleit Latour ervoor om radicaal de politiek te herdenken. Bepaalde elites hebben al lang door dat we met een gigantisch probleem zitten. Die zijn zichzelf aan het beschermen, de grote massa niet. We zijn op een kruispunt aanbeld en we moeten grondig nadenken welke specifieke richting we uit willen. Even van de snelweg af, de lock-in voorbij.

Moeten we geen klimaatrevolutie ontketenen? Naar een onvermijdelijk autoritaire groene omwenteling die 'klimaatmisdadiger' het woord van het jaar 2023 maakt?

“Ik geloof niet in een blinde revolutie, wel in een trage maar radicale omslag van culturen, structuren en praktijken. Technologische innovatie gaat dan ook gepaard een rechtvaardig economisch model en duurzame consumptie- en productiepatronen. Dergelijke systeemverandering of transitie is meer dan nodig. Er werd hard geapplaudisseerd voor het Parijse Klimaatakkoord, maar intussen wijzen de INDCs (Intended Nationally Determined Contributions) onder de paraplu van de Verenigde Naties uit dat de gemiddelde temperatuur 3 graden zal stijgen. En de vraag is of het

resultaat uiteindelijk niet slechter zal zijn. Multinationals hanteren andere logica's, consumenten doorbreken niet graag hun routines en fenomenen als de Brexit of Trump tonen dat in het nieuwe globale klimaatregime landen zich willen terugtrekken binnen veilig gewaande nationale grenzen en zich meteen willen onttrekken aan globale vraagstukken. Maar misschien zien we binnenkort weer een tegenbeweging, op grotere schaal dan. Een nieuw politiek denken, dat weinig te maken heeft met de Verenigde Naties en hun 17 SDGs (Sustainable Development Goals) die vooral een mooi voorbeeld zijn van het status quo en die nauwelijks zoden aan de dijk zetten. Met de SDG's kunnen we mooi doen alsof we werk maken van een duurzaamheidsstrategie, maar in realiteit niet verder komen dan een flauwe managementoefening. De 17 SDG's laten ook uitschijnen dat alles strategisch is. Wat mij betreft is er dan net géén strategie meer. Je moet durven doordenken wat de keuze voor één of meerdere SDG's echt impliceert. Dezelfde vraag – hoever gaan we? – kun je stellen aan de betogende scholieren. Of aan onze politici. Want dan gaat over echte politieke keuzes.”

Stelling: vervang alle politici door wetenschappers.

“Wetenschap pretendeert neutraal te zijn, maar is dat niet echt, wat overigens geen

THOMAS BLOCK: “WETENSCHAP MOET DUS JUUST WAT MEER POLITIEK WORDEN, EN DE POLITIEK MOET MEER LUISTEREN NAAR WETENSCHAPPERS.”

probleem is. Zelfs het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) hanteert een bepaalde en wetenschappelijk goed onderbouwde framing. Zij focussen op CO² en het globale, waarmee ze overtuigend een problematiek blootleggen, maar daardoor voelt de politiek zich ook gesteund om pakweg schone lucht gaat kopen in Roemenië. Vanuit een andere framing lijkt dit dan een nuloperatie. Het IPCC als wereldregering zou dus niet werken. Wetenschap moet wel wat meer expliciet politiek worden, én de politiek meer luisteren naar wetenschappers. Tegelijk moeten we post-truth politici, de klimaatontkeners, geen forum meer geven.”

Wat vertellen de gele hesjes ons daarbij?

“Wat we al wisten: dat je als je het hebt duurzaamheid en klimaat, het ook moet hebben over het sociaal-economische. Er is een klimaatprobleem, maar je kan niet zomaar de brandstofprijzen optrekken. Koppel sociale en ecologische uitdagingen. Het antwoord op Climate Change moet Climate Justice zijn. Wat we doen moet neerkomen op een billijke verdeling van de inspanning. Dan komen politiek en democratie pas echt in beeld. Het proces, de discussie, tussen bepalen wat we billijk en rechtvaardig vinden, is door en door politiek. Het zijn maatschappelijke constructen. Ook die 1,5 of 2 graden als streefdoel is geen neutrale of objectieve grens, maar een construct van heel wat partijen. Als we samenwerken met exacte wetenschappers, proberen we rond duurzaamheidsvraagstukken een

socio-technisch perspectief te creëren. Een loutere technologisch perspectief rond bijvoorbeeld circulaire economie wordt dan aangevuld met vragen over welke belangen en framings het halen, wie wordt buitengesloten, welke soort kennis dominant is, hoe maatschappelijke inbedding plaatsvindt. Circulaire economie hoeft zich dan niet te beperken tot het recyclen van bepaalde afvalstromen, maar ook deeleconomie of ‘products as a service’ komen dan makkelijker in beeld, inclusief hun gevolgen. Wordt de filosofie van Thomas Rau, die een economie wil waar geen lampen meer verkocht worden, maar licht ‘geleverd’ (waarbij de lampen en de armaturen de verantwoordelijkheid blijven van de producent en niet de consument), mainstream, welk effect heeft dat dan op de bestaande machtsverhoudingen? Productie onttrekken aan de klassieke markt zoals het leasingsysteem van Rau, verandert niet-duurzame praktijken.”

U stelt als dé voorwaarde voor elke transitie: het goede leven.

“Natuurlijk, dat blijft de centrale vraag: wat verstaan we onder het goede leven? En hoe kunnen we dit realiseren binnen de grenzen van onze planeet en op een rechtvaardige manier. Als we daar echt grondig over nadenken, komt het goed. In dramatische privésituaties is het vaak back to basics. Dan willen we opnieuw aarding vinden. Alleen nog rekening houden met wat echt belangrijk is. Kunnen we dat ook voor onze Aarde?”

“Het is niet omdat we het niet zeker weten, dat wetenschappelijk kennis niet ontzettend belangrijk is.”